

Manažment v teórii a praxi

on-line odborný časopis
o nových trendoch
v manažmente

<http://mtp.euke.sk/>

PHF EU
ISSN 1336-7137

ročník 14, 2018
číslo 3

Manažment v teórii a praxi

on-line odborný časopis o nových trendoch v manažmente

ISSN 1336-7137

Odborné zameranie

Zámerom časopisu je vytvoriť priestor pre autorov z vedecko-výskumných a vzdelávacích inštitúcií, ako aj pre autorov z podnikovej praxe, ktorí sa chcú podeliť so svojimi výsledkami výskumov, skúsenosťami, postrehmi. Časopis publikuje odborné recenzované príspevky, analýzy, komentáre a diskusie z oblasti podnikového manažmentu, manažmentu organizácií verejnej správy, strategického riadenia podniku, personálneho manažmentu, manažmentu výrobného procesu, manažmentu zmien, manažmentu kvality, organizačnej kultúry, manažmentu znalostí, vzdelávania, informačného manažmentu, informačných systémov a technológií v riadení a pod.

REDAKCIA

Redakčná rada

Dr. h. c. prof. RNDr. Michal TKÁČ, CSc.

prof. Ing. Ladislav BLAŽEK, CSc.
prof. Ing. Štefan ČARNICKÝ, PhD.
prof. Ing. Petr DOUCEK, CSc.
doc. RNDr. Zuzana HAJDUOVÁ, PhD.
doc. JUDr. Ing. Aneta BOBENIČ HINTOŠOVÁ, PhD.
doc. PhDr. Růžena LUKÁŠOVÁ, CSc.
doc. Ing. Peter MESÁROŠ, PhD.
doc. Ing. Martin MIZLA, CSc.
doc. Ing. Petr SUCHÁNEK, PhD.
Luc VIERENDEELS, MScBA

Editor čísla 3/2018

Ing. Cecília Olexová, PhD.

Vydavateľ a adresa redakcie

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach, Katedra manažmentu
Tajovského 13, 041 30 Košice, Slovenská republika
tel.: +421 55 722 31 11 fax: +421 55 623 06 20
<http://www.euke.sk> <http://mtp.euke.sk>

Dostupnosť

URL: <http://mtp.euke.sk>

Grafický návrh a redakčné spracovanie on-line

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach, Katedra manažmentu

Jazyk vydania a periodicitá

Redakcia prijíma na publikovanie príspevky v slovenskom, českom a anglickom jazyku.
Všetky príspevky sú recenzované.
Časopis vychádza štvrtročne.
Ďalšie vydanie: december 2018.

Časopis neprešiel jazykovou úpravou.
Za obsahovú a jazykovú stránku redakcia nenesie zodpovednosť.

OBSAH 3/2018

PREHĽAD VEDECKEJ LITERATÚRY ZAMERANEJ NA PROBLEMATIKU VZŤAHOV PRODUKTIVITY A EKONOMICKÉHO RASTU <i>Anna ROZKOŠOVÁ – Silvia MEGYESIOVÁ</i>	4
OPTIMALIZÁCIA MANAŽMENTU ZÁCHRANY V HORSKOM PROSTREDÍ <i>Peter LOŠONCZI</i>	12
FINANČNÁ GRAMOTNOSŤ ŽIAKOV DRUHÉHO STUPŇA ZÁKLADNEJ ŠKOLY V PEČOVskej NOVEJ VSI <i>Jozef LUKÁČ</i>	20
RECENZIA PUBLIKÁCIE „ NEW TRENDS IN PROCESS CONTROL MANAGEMENT “ <i>Barbora GONTKOVIČOVÁ</i>	27
RECENZIA PUBLIKÁCIE „ TAX SYSTEMS AND TAXATION IN THE INTERNATIONAL CONTEXT “ <i>Eva MANOVÁ</i>	29
POHĽAD Z PRAXE „ HANKE CRIMP-TECHNIK S.R.O. AKO INOVATÍVNY PODNIK PRE NOVÉ TECHNOLOGIE A NÁPADY V PRIEMYSELNOM SPRACOVANÍ KÁBLOV “ <i>Lenka ŠTOFOVÁ</i>	30

PREHĽAD VEDECKEJ LITERATÚRY ZAMERANEJ NA PROBLEMATIKU VZŤAHOV PRODUKTIVITY A EKONOMICKÉHO RASTU

LITERATURE REVIEW AIMED TO DETECT THE RELATIONSHIP BETWEEN PRODUCTIVITY AND ECONOMIC GROWTH

Anna ROZKOŠOVÁ – Silvia MEGYESIOVÁ

ABSTRAKT

Predkladaný článok má za cieľ vytvoriť prehľad vedeckej literatúry, ktorá sa zaoberá problematikou vzťahov produktivity a ekonomického rastu a identifikovať najdôležitejšie zistenia z vybraných literárnych vedeckých podkladov. Úvodná časť článku sa venuje definícii základných pojmov produktivita a ekonomický rast. V rámci zdrojov dát boli analyzované výstupy z databázy Web of Science, na základe ktorých sa jednotlivé použité vedecké publikácie rozdelili na štyri skupiny podľa zamerania a chápania produktivity a ekonomického rastu v širšom kontexte. Záverečná časť článku sa venuje zhrnutiu a komparácii výsledkov z analyzovaných vedeckých štúdií vybraných pre tvorbu tohto literárneho prehľadu.

Kľúčové slová: produktivita, produktivita práce, ekonomický rast, hospodársky rozvoj, celková produktivita faktorov, databáza

ABSTRACT

Presented article aims to provide a review of scientific literature dealing with issues of relation between productivity and economic growth and identifying the most important findings from selected literary backgrounds. The first part of article focuses on the definition of basic concepts of productivity and economic growth. For the literature review, the Web of Science database was used. The selected articles were then divided into four groups according to the focusing and understanding the productivity and economic growth in a wider context. The final part of the article focuses on summarizing and comparing the results of the analysed scientific studies selected for the creation of this literature review.

Key words: productivity, labour productivity, economic growth, economic development, total factor productivity, database

JEL KLASIFIKÁCIA: D24, E24, O47, F63

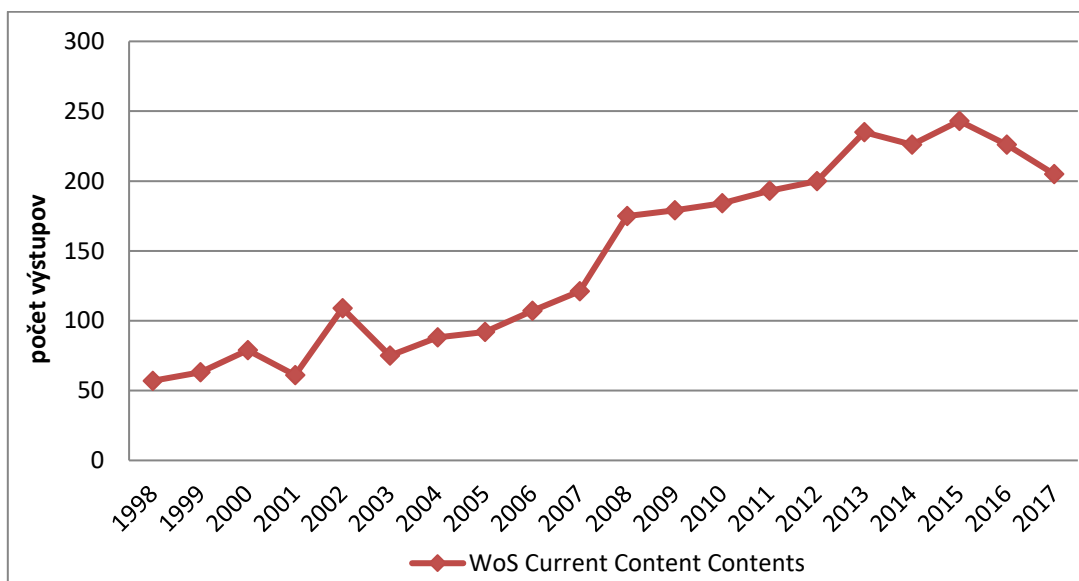
ÚVOD

Definícií produktivity ako aj ekonomického rastu existuje mnoho. Pre potreby vypracovania tohto článku uvádzame vybrané definície. Pod produktivitou rozumieme pomer výstupov k vstupom s prihliadnutím na určitú kvalitu výstupu (Bauld, 1987). Pod pojmom ekonomický rast rozumieme zmeny v hospodárstve spôsobené prírastkom makroekonomických veličín ako práca, kapitál, úroveň technológií a výskumu, miera úspor a investícií či sloboda podnikania a iné inštitucionálne spoločenské štandardy (Hontyová - Lisý, 1999). Existencia spojitosti medzi produktivitou a ekonomickým rastom je nesporná. Za

ilustratívny príklad môžeme vziať historický pohľad na jednotlivé priemyselné revolúcie, ktoré v každom prípade po zavedení inovácie do vtedajšej výroby viedli k zvýšeniu produkcie a efektívnosti a teda aj produktivity, či už produktivity práce alebo celkovej produktivity faktorov, a následne viedli k zvýšeniu ekonomického výstupu a k zrýchleniu ekonomického rastu najprv v pôvodných krajinách, kde boli inovácie zavedené, ale neskôr aj v globálnom meradle v rámci svetového hospodárskeho rastu. Napriek tomu, že o súvislosti medzi produktivitou a ekonomickým rastom môžeme hovoriť v rozmedzí storočia, vedecká literatúra do deväťdesiatych rokov minulého storočia v tejto oblasti takmer absentovala. Výrazný rozmach vedeckých publikácií a najmä hodnotných vedeckých publikácií označovaných ako karentované vidíme až v posledných rokoch, no obsahom ich analýz bola v mnohých prípadoch aj ekonomická situácia z dlhodobého pohľadu.

1 ZDROJE ZÍSKAVANIA LITERÁRNÝCH VEDECKÝCH PODKLADOV A ICH ANALÝZA

Základnými zdrojmi pre hľadanie vedeckej literatúry v tejto oblasti pre nás boli databázy Web of Science (WoS) a Scopus, v ktorých sme sa zamerali prevažne na karentované výstupy. Problematika produktivity a ekonomického rastu mala vo vedeckej literatúre výrazný rozmach až v 90. rokoch, kedy sa množstvo vedeckých publikácií výrazne zvýšilo. Pre vytvorenie prehľadu množstva výstupov sme vybrali databázu WoS, kde sme vyhľadávali atribúty výstupov ako počty, krajiny pôvodu a špecifické vedecké oblasti podľa kľúčových slov. Zamerali sme sa na karentované články (Current Contents Content), ktoré boli v tejto databáze publikované až od roku 1998.

Obrázok 1: Počty karentovaných výstupov v databáze WoS podľa zvolených kľúčových slov produktivita a ekonomický rast v rokoch 1998-2017.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výstupov z databázy Web of Science (2018).

Vyhľadávanie bolo uskutočnené na základe kľúčových slov: 1) productivity; 2) economic growth. Z celkového počtu príspevkov v karentovaných časopisoch bolo najviac

publikácií z krajín: USA, Anglicko, Nemecko, Čína a Austrália. Na obrázku 1 je znázornený vývoj počtu karentovaných publikácií v jednotlivých rokoch 1998-2017. Vývoj počtu týchto článkov so zameraním sa na kľúčové slová vyhľadávania produktivita a ekonomický rast mal v sledovanom období stúpajúci charakter. Najviac takýchto výstupov bolo zatiaľ v roku 2015, konkrétne 243. Tento počet v posledných dvoch rokoch poklesol, no vzhľadom na ešte stále sa rozvíjajúcu tému najviac v posledných tridsiatich rokoch sa predpokladá stále sa zvyšujúci trend publikácií zaoberajúcich sa vzťahmi medzi produktivitou a ekonomickým rastom.

Špecifickými disciplínami, z ktorých tieto publikácie vychádzali boli ekonómia s výrazne najvyšším počtom publikácií, nasledovali podniková ekonomika, manažment a poľnohospodárstvo.

Tabuľka 1: Počty karentovaných výstupov podľa kľúčových slov produktivita a ekonomický rast podľa najčastejšie sa vyskytujúcich krajín pôvodu a špecifických disciplín v databáze WoS za obdobie 1998-2017.

Krajina pôvodu	Počet	Disciplína (podľa WoS)	Počet
USA	1056	Economics	2695
Anglicko	356	Business Economics	336
Nemecko	240	Management	216
Čína	201	Agriculture Agronomy	124
Austrália	182	Management Organization	66

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa výstupov z databázy Web of Science (2018).

Vytvorenie prehľadu množstva vedeckých článkoch zaoberajúcich sa témou produktivity a ekonomického rastu nám pomohlo zorientovať sa v časových obdobiach týchto výstupov ako aj vo vedeckých disciplínach, ktoré sa touto problematikou zaoberali. Okrem databázy WoS sme pracovali aj s už spomínanou databázou Scopus a Science Direct, kde sme obdobne vyhľadávali vedeckú literatúru s rovnakým zameraním. Vedeckú literatúru sme podľa bližšej špecifikácie rozdelili na štyri skupiny popísané v ďalšie časti tohto príspevku.

2 ROZDELENIE VEDECKEJ LITERATÚRY PODĽA ŠPECIFICKÝCH ZAMERANÍ PRODUKTIVITY A EKONOMICKÉHO RASTU

2.1 Vzťah produktivity a ekonomického rastu

Prvá skupina vedeckých výstupov sa zaoberala vzťahom produktivity a ekonomického rastu vo všeobecnosti a na makroekonomickej úrovni. Vzťahom medzi ekonomickým výstupom a produktivitou práce sa zaoberal autor Podkaminer (2017). Rast ekonomického výstupu sledoval v 22 krajinách počas dlhého obdobia, pri analýzach aplikoval ekonometrické modely. Zistením bola súvislosť opačným smerom, než je všeobecne prevládajúci názor. Postupné spomaľovanie produktivity, na základe jeho analýz, mohlo byť spôsobené spomalením hospodárskeho rastu a nárastu produkcie v čase ekonomických kríz v 70. rokoch minulého storočia.

Skupina autorov Gittel a kol. (2017) už došli k menej sporným názorom. Skúmali vzťahy medzi produktivitou, kvalitou práce, mzdami a ekonomickým rastom, ktoré ako nezávislé premenné ovplyvňovali vzdelanostnú úroveň v krajine. Výsledkom tejto štúdie bolo zistenie, že na zvyšovanie stupňov vzdelania má pozitívny vplyv zvyšovanie produktivity, ekonomický rast, zvyšovanie miezd a kvality pracovnej sily.

Vzťahom produktivity a ekonomického rastu v krajinách OECD sa zaoberal autor Walheer (2016). Počas sledovaného obdobia 1995-2008 vyseletoval dve skupiny krajín, ktoré sa odlišovali v čase, konkrétne krajiny východoeurópske a stredoeurópske a EÚ15 a Južnú Kóreu. Autor v štúdií vyslovuje názor, že súčasné modely pre analýzu ekonomického rastu nezohľadňujú heterogenitu krajín a ku skresleným výsledkom môžeme dôjsť analýzami hospodárskeho rastu krajín, ktoré majú odlišné vládne systémy, právne a vzdelávacie systémy. Z pohľadu produktivity sa zameril na celkovú produktivitu faktorov (TFP – Total Factor Productivity) a produktivitu práce, na zvyšovanie ktorých mali najväčší vplyv premenné akumulácia kapitálu, akumulácia ľudského kapitálu a technologický pokrok. V rámci metodológie skúmal konvergenciu vybranej skupiny krajín pomocou multisektorového prístupu hraničnej produkcie a navrhol metódu dynamickej multisektorovej hraničnej produkcie s dôrazom na heterogenitu krajín.

Skupina autorov Sickles a kol. (2016) sa zaoberala problémom heterogenity zoskupení krajín podľa niekoľkých hľadísk: geografické, kultúrne, rozvojového stupňa. Správnou metódou merania rastu produktivity krajín by sa podľa autorov zabezpečila správnosť pochopenia tak súčasného stavu, ako aj budúceho vývoja svetovej ekonomiky z pohľadu globálnych príjmov, medzinárodných obchodných tokov a politickej stability. Pomocou analýzy panelových dát v dlhom období rokov 1960-2010 a na základe štatistických modelov ekonomického rastu a produktivity dospeli k záveru, že na raste TFP sa podieľali najvýraznejšou mierou inovácie, ktoré prispeli k rozšíreniu hraníc výroby v sledovaných krajinách OECD, čím v konečnom dôsledku podporili aj ich ekonomický rast.

2.2 Vzťah produktivity na sektorovej a regionálnej úrovni a ekonomického rastu

Na bližší pohľad v rámci sektorovej úrovne produktivity práce sa zamerali autori Martin-Retortillo a Pinilla (2015), konkrétne sa venovali sektoru poľnohospodárstva v európskom regióne v rokoch 1950-2005. Podľa ich zistení, rozdiely v produktivite práce vo vybranom sektore mali súvislosť aj s rozdielnosťami v ekonomickom raste v rámci Európy. Na záver navrhli ekonometrický model, ktorý zahŕňal príčiny ekonomického rastu a upozornili na fakt, že odliv pracovnej sily z poľnohospodárstva a zároveň vyššie využívanie výrobných faktorov pôvodom z iných ekonomických sektorov viedli k zvýšenej efektívnosti pracovníkov zamestnaných v sektore poľnohospodárstva. Rozdiely v raste produktivity práce sa ale zachovali podľa odlišných úrovní rozvoja krajín a autori poukázali tiež na priamy vzťah medzi členstvom v EÚ a produktivitou práce v poľnohospodárstve. Na druhej strane identifikovali nepriamy vzťah medzi produktivitou práce v poľnohospodárstve a komunistickými krajinami a s politikou silne podporujúcou práve tento sektor, čo spôsobilo, že pracovníci v ňom ostali pracovať napriek tomu, že by v inom sektore bola ich práca produktívnejšia. Ich navrhovaný model má za cieľ identifikovať faktory rastu produktivity práce v sektore poľnohospodárstva.

Ďalší autori, ktorí analyzovali produktivitu práce na sektorovej úrovni v rámci európskej krajiny, boli Harris a Moffat (2016), ktorí identifikovali výrazné poklesy produktivity práce v Spojenom kráľovstve po poslednej hospodárskej kríze konkrétne v sektoroch výroby a služieb.

Na sektor priemyslu a rast produktivity v Poľsku sa zamerali Parteka a Wolszczak-Derlacz (2013). Pozitívny vplyv na rast produktivity práce, mali podľa ich analýz, zvyšovanie otvorenosti sektorov a rozširovanie sektorov.

Analýze produktivity práce na regionálnej úrovni sa venovali aj autori Oosterhaven a Broersma (2007), ktorí sa zamerali na regionálne rozdiely v Holandsku. Podľa nich malo na rast produktivity práce vplyv práve sektorové delenie na klastre.

Analýzu produktivity a ekonomického rastu nájdeme aj v iných mimoeurópskych krajinách. Závislosti ekonomického rastu od infraštruktúry sa venovali Shi a kol. (2017) v rámci regionálneho delenia v Číne v rokoch 1990-2013. V roku 2000 bola v Číne zavedená reforma podnikania, čo viedlo k zvýšeniu produktivity súkromných inovácií, ale nebol zaznamenaný výraznejší rast HDP na pracovníka, ktorý použili ako ukazovateľ ekonomického rastu. Autori ako faktory ovplyvňujúce ekonomický rast na regionálnej úrovni identifikovali demografické ukazovatele a indikátory úrovne infraštruktúry, no taktiež výdavky na výskum a vývoj, priame zahraničné investície či súkromné investície na zamestnanca. Autori v závere publikácie poukázali na fakt, že zvýšené výdavky na vybudovanie infraštruktúry nie stále prispievali k rýchlejšiemu ekonomickému rastu v regiónoch Číny.

Taktiež regionálnemu rozdeleniu Číny a hospodárskemu rastu sa venoval autor Liutang (2013), ktorý zistil na panelových dátach za roky 1998-2009, že investície do výskumu a vývoja v rámci vysokých škôl mali v konečnom dôsledku pozitívny vplyv na hospodársky rast v jednotlivých regiónoch.

2.3 Vzťah produktivity a ekonomického rastu v kontexte udržateľného rozvoja

V regióne Číny ešte ostaneme, nakoľko autori Jiansheng a Wei (2016) prihliadali aj na spojitosť produktivity, ekonomického rastu a znečisťovaniu životného prostredia. Čína v posledných rokoch zavádzala mnohé reformy týkajúce sa podpory otvorenosti trhu, čo na jednej strane zrýchlilo jej hospodársky rozvoj, no na druhej strane viedlo k zvýšenému znečisťovaniu životného prostredia. Autori zdôraznili práve túto súvislosť a ako kľúčový faktor zvyšovania udržateľného hospodárskeho rastu identifikovali zvyšovanie TFP. Ich analýza sa zamerala na 285 miest, kde bol dosiahnutý rýchly ekonomický rast no za cenu znečistenia životného prostredia, čo merali ukazovateľom tzv. green TFP. Faktory úroveň regulácie životného prostredia a technických vstupov, podiel fiškálnych výdavkov, počet používateľov internetu a mestská plocha na obyvateľa pozitívne korelovali práve s green TFP. Preto autori navrhujú, aby sa čínske mestá zamerali na udržateľný hospodársky rast, ktorý bude závislý nie od rastu TFP, ale od rastu green TFP, venovali sa riešeniu environmentálnych problémov, ktoré so sebou hospodársky rozvoj prináša, a viac investovali do kontroly znečisťovania životného prostredia.

Aj štúdiu autorov Farhadi a kol. (2015), ktorá sa venovala ekonomickej slobode a rastu produktivity v krajinách s bohatými prírodnými zdrojmi, môžeme zaradiť do tejto skupiny publikácií, nakoľko v rámci udržateľného rozvoja a ekonomického rastu je nutné prihliadať na obmedzenosť a vyčerpatelnosť prírodných zdrojov. Autori použitím panelovej regresie s premennými rast TFP, indikátory ekonomickej slobody a pomer prenajímaných prírodných zdrojov k HDP zistili, že záporné rastové efekty pri prenajímaní zdrojov môžu viesť ku kladným efektom v krajinách, kde je stupeň ekonomickej slobody vyšší. Krajiny s vyššou ekonomickej slobodou mali tiež väčší priestor pre efektívne využívanie svojich zdrojov. Autori poukázali na súvislosť medzi prírodnými zdrojmi a ekonomickým rastom a rastom ekonomickej slobody.

2.4 Vzťah produktivity a ekonomického rastu z pohľadu podnikovej stratégie

Na analýzu podnikovej stratégie vo výrobných podnikoch sa upriamila skupina autorov Fariñas a kol. (2016), ktorí verifikovali vzťah medzi stratégiami produktivity a získavania zdrojov vo výrobných firmách v Španielsku. Použitím regresného modelu s logaritmickejšími premennými poukázali na odlišnosť produktivity v skupinách firiem, ktoré mali rôznu

podnikovú stratégiu získavania zdrojov. Firmy, ktoré dovážali zdroje z dcérskych pobočiek v zahraničí, dosahovali vyššiu produktivitu.

Taktiež podnikovej stratégii a prepojení sektorovej analýzy sa venuje štúdia autorov El-Gohary a kol. (2017). V sektore stavebníctva, konkrétne v rámci tvorby stavebných projektov, analyzovali produktivitu práce ako vstupnú informáciu pre plánovanie a určovanie rozpočtu. Autori identifikovali nedostatočný systematický prístup k predikcii projektu a pri meraniach v rámci projektu a preto navrhovali, aby do firemnej databázy alebo informačného systému stavebných firiem boli integrované aj systémy merania produktivity.

ZÁVER

Analýzou jednotlivých vybraných vedeckých publikácií sme došli k záveru, že v rámci produktivity a ekonomického rastu je možné sa vydať niekoľkými smermi, jednak z pohľadu viacerých možností delenia produktivity na produktivitu práce, produktivitu zdrojov či celkovú produktivitu faktorov, jednak z pohľadu ekonomického rastu krajín, v rámci ich regionálneho a sektorového delenia alebo pri uvažovaní ekonomického rastu v podnikových podmienkach. V neposlednom rade taktiež z pohľadu prepojenosti ekonomického rastu s udržateľným rozvojom a environmentálnymi dopadmi. Viaceré štúdie sa vo výsledkovej časti zhodli v tom, že existuje pozitívny vzťah medzi rôznymi typmi produktivity a ekonomickým rastom, či už na regionálnej, sektorovej, makroekonomickej, ale tiež podnikovej úrovni. Súhrnné zistenia faktorov, ktoré ovplyvňovali ekonomický rast a faktorov, ktoré ovplyvňovali produktivitu, uvádzame v tabuľke nižšie.

Tabuľka 2: Faktory vplývajúce na produktivitu a ekonomický rast podľa analyzovanej vedeckej literatúry.

Vplyv na produktivitu mali faktory:	Vplyv na ekonomický rast mali faktory:
Vzdelanostná úroveň	Otvorenosť ekonomiky a stupeň závislosti
Podnikové prostredie	Kvalita a produktivita práce
Demografická skladba	Technologický pokrok
Politika štátu	Investície (do R&D a FDI)
Investície do výskumu a vývoja	Efektívnosť používania prírodných zdrojov
Technologická úroveň	a kapitálu

Zdroj: Vlastné spracovanie.

K najčastejšie používaným metódam v rámci analyzovaných vedeckých článkov patrili ekonometrické modely a štatistické metódy: korelácia a regresia. Často analyzovaným regiónom vo vedeckých výskumoch je práve región východnej Ázie, konkrétne Čína alebo Južná Kórea, a zoskupenia krajín EÚ a OECD.

V rámci témy produktivity a ekonomického rastu vidíme veľký potenciál, nakoľko ponúka množstvo možností z akého pohľadu dané súvislosti skúmať. Pre potreby podnikovej ekonomiky pokladáme za potrebné a prínosné vytvorenie prehľadu literatúry, ktorá sa zaoberá jednak makroekonomickými pohľadmi ako aj regionálnou a sektorovou klasifikáciou. Táto klasifikácia umožní jednotlivým podnikom po zaradení sa do sektoru a regiónu identifikovať a poukázať na potenciálne možnosti zvyšovania produktivity práce v podniku, ekonomického rastu podniku, ktorý v konečnom dôsledku je zarátavaný do výkonnosti toho ktorého regiónu či ekonomického sektora. Privítali by sme taktiež možnosť jednoduchšieho prístupu k primárnym údajom podnikov pre ďalší výskum v rámci spomínanej oblasti s možnosťou návrhu pre konkrétnu podnikovú stratégiu v oblasti zvyšovania produktivity a rastu podniku.

Príspevok bol riešený v rámci projektu mladých vedeckých pracovníkov a doktorandov, I-18-107-00,2018: Data Science: využitie metód strojového učenia na prediktívnu analýzu podnikových dát.

LITERATÚRA

- BAULD III, T. J. 1987. Productivity: Standard terminology and definitions. In *Journal of clinical engineering*, 1987, 12.2: 139-146.
- BUENDÍA AZORÍN, J. D. – SÁNCHEZ DE LA VEGA, M. 2015. Human capital effects on labour productivity in EU regions. In *Applied Economics*, 2015, 47.45: 4814-4828.
- EL-GOHARY, K. M. – AZIZ, R. F. – ABDEL-KHALEK, H. A. 2017. Engineering approach using ANN to improve and predict construction labor productivity under different influences. In *Journal of Construction Engineering and Management*, 2017, 143.8: 04017045.
- FARHADI, M. – ISLAM, M. R. – MOSLEHI, S. 2015. *Economic freedom and productivity growth in resource-rich economies*. World Development, 2015, 72: 109-126.
- FARINAS, J. C. – LÓPEZ, A. – MARTÍN-MARCOS, A. 2016. Sourcing strategies and productivity: Evidence for Spanish manufacturing firms. In *BRQ Business Research Quarterly*, 2016, 19.2: 90-106.
- GITTELL, R. – SAMUELS, J.D. – TEBALDI, E. 2017. The Contribution of Associate's Degree Holders to US Earnings, Labor Quality, Productivity, and Overall Economic Growth. In *Southern Economic Journal*, vol. 84, No. 2, pp.600-636.
- HARRIS, R. – MOFFAT, J. 2016. The UK productivity puzzle, 2008–2012: evidence using plant-level estimates of total factor productivity. In *Oxford Economic Papers*, 2016, 69.3: 529-549.
- HONTYOVÁ, K. – LISÝ, J. 1999. *Niektoré makroekonomické aspekty ekonomického rastu*. Scientific paper of the University of Pardubice, Faculty of Economics and Administration. 1999/04, Series D. ISSN 1211-555X.
- JIANSHEG, Z. – WEI, T. 2016. *Study on the green total factor productivity in main cities of China** 1/Studija o ukupnom faktoru zelene produktivnosti u glavnim gradovima Kine 1. Zbornik Radova Ekonomski Fakultet u Rijeka, 2016, 34.1: 215.
- LIUTANG, Y. C. G. 2013. R&D ratio, R&D structure and economic growth. In *Nankai Economic Studies*, 2013, 2: 3-19.
- MARTÍN-RETORTILLO, M. – PINILLA, V. 2015. On the causes of economic growth in Europe: why did agricultural labour productivity not converge between 1950 and 2005? In: *Cliometrica*, vol. 9, No. 3, pp.359-396.
- OOSTERHAVEN, J. – BROERSMA, L. 2007. Sector structure and cluster economies: a decomposition of regional labour productivity. In *Regional Studies*, 2007, 41.5: 639-659.
- PARTEKA, A. – WOLSZCZAK-DERLACZ, J. 2013. The Impact of Trade Integration with the European Union on Productivity in a Posttransition Economy: The Case of Polish Manufacturing Sectors. In *Emerging Markets Finance and Trade*, 2013, 49.2: 84-104.
- PODKAMINER, L. 2017. Labour productivity growth slowdown: An effect of economic stagnation rather than its cause? In: *Acta Oeconomica*, 2017, vol. 60, No. 1, pp.67-77.
- SICKLES, R. C. – HAO, J. – SHANG, C. 2016. Productivity measurement, model averaging, and world trends in growth and inequality. In: *Productivity and Efficiency Analysis*. Springer, Cham, 2016. p. 305-323.
- SHI, Y. – GUO, S. – SUN, P. 2017. The role of infrastructure in China's regional economic growth. In *Journal of Asian Economics*, 2017, 49: 26-41.

WALHEER, B. 2016. Growth and convergence of the OECD countries: A multi-sector production-frontier approach. In *European Journal of Operational Research*, 2016, 252.2: 665-675.

INFORMÁCIE O AUTORKÁCH

Ing. Anna Rozkošová

doc. Ing. Silvia Megyesiová, PhD.

Katedra kvantitatívnych metód

Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach

Ekonomická univerzita v Bratislave

Tajovského 13

041 30 Košice

e-mail: anna.rozkosova@student.euke.sk, silvia.megyesiova@euke.sk

OPTIMALIZÁCIA MANAŽMENTU ZÁCHRANY V HORSKOM PROSTREDÍ

OPTIMIZATION OF RESCUE MANAGEMENT IN MOUNTAIN AREA

Peter LOŠONCZI

ABSTRAKT

Štúdia sa zaoberá problematikou manažmentu horskej záchranej služby s koncentráciou na udalosti hromadného postihnutia osôb. V krátkosti špecifikuje formálne východiská pre fungovanie systému záchrany a v hlavnej časti sa koncentruje na prieskum pripravenosti zasahujúcich zložiek s dôrazom na manažment činnosti, ktorý súvisí priamo s znalosťami a skúsenosťami záchranárov. V závere práce sú odporúčania pre zefektívnenie riadenia a zvýšenie pripravenosti zasahujúcich zložiek pri takýchto udalostiach.

Kľúčové slová: manažment, záchrana, vzdelávanie, cvičenie, horské prostredie

ABSTRACT

This study deals with the management of the Mountain Rescue Services with focus on the Multi-Casualty Incidents. In the introduction part, we briefly specify formal baselines for the functioning of the rescue system and the main part of the study deals with a survey on the preparedness of rescue teams with an emphasis on the management of activities which directly relate to the skills and experiences of rescuers. In conclusion, we present recommendations for improving the quality of management and increasing the preparedness of rescue teams for Multi-Casualty Incidents.

Key words: management, rescue, education, drills, mountain environment

JEL KLASIFIKÁCIA: H12, M12, Q54

ÚVOD

Problematika horskej záchrany je špecifickou oblasťou výkonu služby ako špecializovaných, tak aj „všeobecných“ zložiek integrovaného záchranného systému. Pripravenosť na rôzne udalosti je základom úspechu, ktorý sa v tejto oblasti rovná aj záchrane života. V tomto svetle má správny manažment fungovania celého systému kľúčovú úlohu. Jednou z požiadaviek fungovania manažmentu v týchto špecifických podmienkach je disponibilita zdrojov, z ktorých nás v tejto štúdii budú zaujímať najmä tie ľudské. Profesionalita, vzdelanie, odbornosť, jednotnosť chápania problematiky, zastupiteľnosť a doplniteľnosť, to sú len niektoré útržkové témy, ktoré sa spájajú s efektívnym manažovaním.

Cieľom tejto práce je poukázať na otvorene rezervy v manažmente ľudských zdrojov a systémové deficity riadenia a organizácie záchrany pri udalostiach hromadného postihnutia osôb a to ešte sťažené o faktor, že a jedná o horské prostredie. Drobné racionalizácie manažmentu a zvyšovanie vzdelania záchranárov v synergii spoločných cvičení sú cestou, ktorá si nevyžaduje extrémne finančné náklady ale dokáže priniesť očakávané zlepšenia.

1 ZÁKLADNÉ VÝCHODISKÁ PRE MANAŽMENT INTEGROVANÉHO ZÁCHRANNÉHO SYSTÉMU V HORSKOM PROSTREDÍ

1.1 Základné pojmy

Integrovaný záchranný systém (ďalej len IZS) je určený pre koordináciu záchranných a likvidačných prác pri mimoriadnych udalostiach, vrátane havárií a živelných pohrôm. Je dôležité podotknúť, že IZS nie je inštitúcia alebo organizácia. Jedná sa o určitý systém spolupráce a súčinnosti zložiek, ktoré vykonávajú záchranné a likvidačné práce. IZS je súčasťou bezpečnostného systému štátu, ktorý zaisťuje vnútornú bezpečnosť štátu. Za obdobie vzniku IZS je považovaný rok 1993 kedy vznikla Slovenská republika. V roku 2002 národná rada SR schválila zákon č. 129/2002 Z. z. o IZS. Účelom bolo dosiahnutie štandardov v ostatných krajinách Európskej únie (EÚ). Zákon prešiel novelizáciou prostredníctvom zákona 10/2005 a vo februári 2006 nadobudol platnosť, ktorá platí dodnes.

V integrovanom záchrannom systéme pôsobia zložky (§8, ods. 1):

- a) základné - hasičský a záchranný zbor (HaZZ), poskytovatelia záchranej zdravotnej služby (ZVS), kontrolné chemické laboratória civilnej ochrany, Horská záchranná služba (HZS), banská záchranná služba),
- b) ostatné - armáda Slovenskej republiky, obecné (mestské) hasičské zbory, závodné hasičské útvary, závodné hasičské zbory, pracoviská vykonávajúce štátny dozor alebo činnosti podľa osobitných predpisov, jednotky civilnej ochrany, obecná polícia, Slovenský Červený kríž, iné právnické osoby a fyzické osoby, ktorých predmetom činnosti je poskytovanie pomoci pri ochrane života, zdravia a majetku,
- c) útvary policajného zboru.

Krízový manažment (ďalej len KM) je vedný interdisciplinárny odbor, zaoberajúci sa riadením krízových situácií. Krízový manažment má koordinačnú úlohu pretože musí zjednocovať ľudí z rôznych profesií. KM je špecifický v odlišnosti pracovného prostredia od bežného manažmentu. Hlavnými úlohami KM sú preventívne opatrenia na predchádzanie vzniku krízových javov. Tiež má za úlohu adekvátne zareagovať na vzniknutú krízu a byť na ňu pripravený. Medzi ciele KM patrí posudzovanie možných rizík a analyzovanie problémov a podmienok, vedieť predpokladať priebeh krízovej situácie, prijímať adekvátne riešenia a hlavne dostať krízu pod kontrolu a minimalizovať straty.

„Hromadné nešťastie je príhoda, pri ktorej sa naraz vyskytne 10 a viac postihnutých osôb, alebo osôb v ohrození života a zdravia. Môže to byť aj hromadné nešťastie malého rozsahu v pomere k disponibilným ľudským a materiálным prostriedkom (v menšom regióne aj havária 2-3 automobilov spôsobí hromadné nešťastie)“ (Dobiáš, 2006, s. 41).

1.2 Horská záchranná služba

Horská záchranná služba je záchranná organizácia, pôsobiaca v niektorých turisticky navštevovaných pohoriach na Slovensku. Niektoré strediská horskej záchranej služby sú spojené s horskou službou, čiže dobrovoľníckou organizáciou. Horská záchranná služba ako aj horská služba vykonáva záchrannú činnosť v neprístupnom teréne vrátane jaskýň, priepastí a jej náplňou jej náplňou je výkon aj organizácia záchranej činnosti a transport osôb v súčinnosti s Vrtuľníkovou záchrannou službou.

Horská záchranná služba napriek zdravotníckej činnosti spadá pod Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky a má sídlo v Starom Smokovci v obci Vysoké Tatry. HZS sa riadi zákonom č. 544/2002 Z.z. o Horskej záchranej službe. Podľa tohto zákona je pôsobnosť HZS v 15 Slovenských pohoriach, pričom celkový počet pohorí máme 54. Pôsobnosť HZS je v nasledujúcich pohoriach: Belianske Tatry, Bukovské vrchy, Javorníky, Kremnické vrchy,

Kysucká vrchovina, Kysucké Beskydy, Malá Fatra, Moravsko-sliezske Beskydy, Nízke Tatry, Pieniny, Slovenský raj, Stredné Beskydy, Veľká Fatra, Vysoké Tatry, Západné Tatry.

Úlohy horskej záchrannej služby sú definované v zákone 544/2002 Z.z. nasledovne: HZS v horských oblastiach a jaskyniach organizuje a vykonáva záchrannú činnosť, pátra po nezvestnej osobe, poskytuje informácie o bezpečnosti a aktuálnych podmienkach na horách, vykonáva preventívne opatrenia pri lavínach a celkovej bezpečnosti osôb, prevádzkuje záchranné a ohlasovacie stanice horskej služby, spolupracuje so záchrannou zdravotnou službou a poskytuje neodkladnú zdravotnú starostlivosť podľa vlastného predpisu, plní úlohy integrovaného záchranného systému, pomáha pri dokumentovaní udalosti v ťažkom teréne, zabezpečuje materiálo-technické vybavenie osôb, vydáva osvedčenie o odbornej spôsobilosti, tvorí a vydáva metodiku na vykonávanie odbornej činnosti pri záchrane osôb v horskom prostredí, uchováva záznam o prebratí tiesňového volania po dobu troch rokov, môže vykonávať dokumentáciu udalosti, cvičí psov na záchranu zasypaných lavínou a stratených osôb, spolupracuje s štátnymi, ale aj inými orgánmi pri plnení úloh zo zákona 544/2002 Z.z., spolupracuje aj s medzinárodnými organizáciami v sfére záchran osôb na horách. Horská služba ďalej umiestňuje a udržiava informačné a výstražné zariadenia, súvisiace s bezpečnosťou osôb, HZS môže vykonávať zdravotnícky dozor na verejných podujatiach v horách a horská služba na webe udáva mená svojich zamestnancov. (BOGUSKÁ, D., MAJLINGOVÁ, A., MONOŠI, M. 2016)

Oblasťné stredisko je odborným organizačným celkom horskej služby pre organizovanie a riadenie záchranných prác v horských oblastiach. Na čele oblasťného strediska je riaditeľ strediska, ktorý je priamo podriadený riaditeľovi horskej služby a je nadriadeným príslušníkom a zamestnancom na oblasťnom stredisku. Každé oblasťné stredisko má stály počet záchranárov. Ich počet zodpovedá potrebám územia, v ktorej má pôsobnosť. Každý záchranár má svoju špecializáciu, prípadne viac špecializácií.

Podľa vyhlášky 469 z roku 2007 sa záchranárske špecializácie delia na:

- pozemná záchranná činnosť,
- základná záchranná činnosť,
- záchranná činnosť pomocou vrtuľníka lanovou technikou,
- záchranná činnosť v lavíne,
- záchranná činnosť pomocou pátracieho a lavínového psa,

2 PRIESKUM AKTUÁLNEHO STAVU U ODBORNEJ VEREJNOSTI

Dotazník bol realizovaný v roku 2018, v rôznych regiónoch Slovenska s členmi záchrannej zdravotnej služby a Horskej záchrannej služby pričom pozostával z 9 dotazníkových položiek.

Prvá otázka rozdeľovala záchrannú zdravotnú službu od horskej záchrannej služby. Vzhľadom na objektívne okolnosti sa nepodarilo osloviť väčší počet respondentov z horskej služby, a tak väčšinu vzoriek tvoria odpovede záchrannej zdravotnej služby (67). Horskí záchranári, vrátane dobrovoľnej horskej služby tvorili len necelé 4% odpovedí (5 respondentov).

Druhá dotazníková položka (DP) zisťovala región v ktorom respondent pracoval. Najviac odpovedí sme zozbierali zo západného Slovenska 39 len zdravotníckych záchranárov (ZZ). Zo stredného Slovenska sme mali jedného horského záchranára a 6 zdravotníckych záchranárov a na východnom Slovensku nám dotazník vyplnilo 21 zdravotníckych záchranárov a 4 horskí záchranári (HZ).

Pri položke č.3 vo forme otázky „Stretli ste sa niekedy s udalosťou hromadného postihnutia osôb (UHPO) ?“ bola odpoveď, že väčšina záchranárov sa už stretla s UHPO na cvičení (60%). Pomerne veľká časť respondentov sa s UHPO stretla aj na výjazde (29%) a zvyšných 11% uviedlo, že sa s UHPO ešte nestretli. Možnosť číslo jedna, ktorá ponúkala

odpoveď, že sa respondent stretol s UHPO na výjazde označilo 20 zdravotníckych záchranárov a jeden horský záchranár. Na cvičení bola najčastejšia odpoveď oboch skupín. 40 zdravotníckych záchranárov a traja horskí označili túto možnosť. Akékoľvek skúsenosti s UHPO popreli 7 zdravotnícky záchranári a jeden horský záchranár.

V DP č. 4 sme sa pokúsili zistiť či záchranári vedia rozlíšiť pojem UHPO. Možnosti v tomto prípade zneli:

UHPO je každá udalosť pri ktorej počet osôb:

- so závažným ohrozením zdravia je tri a viac alebo postihnutých je desať a viac, z ktorých aspoň jedna je so závažným ohrozením zdravia
- je tri a viac bez ohľadu na ich zdravotný stav
- je desať a viac bez ohľadu na ich zdravotný stav

Najviac odpovedí (79% čo predstavuje 57 respondentov) bolo správnych. Zvyšných 21% (15 respondentov) odpovedalo nesprávne. Pre správnu možnosť sa rozhodli dvaja horskí záchranári a 55 zdravotníckych záchranárov. Možnosť číslo dva označili traja horskí záchranári a 9 zdravotníckych záchranárov. Možnosť číslo tri si vybrali traja zdravotnícky záchranári.

Ďalšia otázka v našom dotazníku, zist'ovala názor záchranárov, aká najčastejšia UHPO sa na horách môže vyskytnúť. V tejto DP boli na výber tri možnosti najčastejších UHPO, pričom lavína, predstavovala správnu odpoveď. Pre túto možnosť sa rozhodlo 61 ZZ a 4 HZ. Pád lietadla zvolili traja ZZ a jeden HZ. Poslednú možnosť, požiar si vybrali traja ZZ. V pomere odpovedí sa dalo očakávať, že horskí záchranári odpovedajú správne a boli 4, ktorí tak aj urobili. Zdravotníckych záchranárov ktorí tiež tak urobili, bolo 61. Pád lietadla označil jeden HZ a traja ZZ. Požiar označili traja ZZ.

V dotazníkovej položke číslo 6, bola možnosť otvorenej odpovede. Preto sme prijali viacero odpovedí, väčšinou pozitívnych. Niektoré odpovede boli konkrétne, iné pomenovali len udalosť bez iných informácií, preto sme vytvorili 7 kategórií. Najčastejšie si naši respondenti (11 odpovedí) spomenuli na lavíny, ktoré boli považované za UHPO pre počet zasypaných. Druhou najčastejšou odpoveďou bol pád vrtnúťníka, pričom až 9 respondentov tak odpovedalo. Pád lanovky napísali traja záchranári, na víchricu a pád lietadla si spomenuli dvaja a požiar vpísal jeden respondent.

V dotazníkovej položke číslo 7 sme zist'ovali, či naši respondenti vedia, kto by mal zasahovať v prípade UHPO v horskom teréne. Správna odpoveď, čiže všetky záchranné zložky bola najčastejšia. Až 49% (35) respondentov označilo možnosť všetkých záchranných zložiek. 25% (18) sa rozhodlo pre špeciálne útvary HaZZ a ZZS. 15% (11) označilo že pri UHPO v horskom teréne by mali zasahovať iba HZ. 11% (8 respondentov) označilo odpoveď, v ktorej bola horská polícia. 35 zdravotníckych záchranárov, čo predstavuje 49% označilo správnu možnosť, že pri UHPO v horskom teréne zasahujú všetky záchranné zložky. Možnosť špeciálnej skupiny ZZ a hasičov si vybralo 16 ZZ a dvaja HZ. Iba HZS označilo 10 ZZ a jeden HZ a možnosť s horskou políciou označilo 6 ZZ a dvaja HZ.

Pri otázke č. 8 v znení „Prebieha delenie pozícií a štandardný postup pri UHPO aj pri udalostiach v horskom teréne?“ sa správne (pre odpoveď ANO) rozhodlo 83% záchranárov, čo predstavuje 60 respondentov. Zvyšných 17% (12 respondentov) odpovedalo nesprávne. Správne odpovedali všetci HZ (5 respondentov) a 55 ZZ. Nesprávnu možnosť označilo 12 zdravotníckych záchranárov.

3 ZHODNOTENIE PRIESKUMU

Pri kritickom pohľade na výsledky dotazníku, môžeme aj vzhľadom na nízky počet respondentov z horskej záchranej služby povedať, že v danej problematike sú nejasnosti aj v radoch profesionálov. Takmer pri každej dotazníkovej položke sa odpovede záchranárov z horskej služby nezhodujú. Tento fakt je dôkazom nedostatku študijného materiálu potrebného k zvládaniu UHPO v každom teréne. Je pravdou, že krízový manažment je pomerne mladá

disciplína, na Slovensku sa v zákonoch spomína od roku 2002. V radoch zdravotníckych záchranárov sa pomaličky dostáva do praxe a stáva sa samozrejmosťou aj vďaka každoročným cvičeniam, zameranými na problematiku UHPO. Dôkazom je výsledok dotazníkovej položky č. 3, kde sme sa respondentov pýtali, či sa niekedy stretli s UHPO. Zaujímavým ukazovateľom pri tejto DP bolo, že 8 respondentov sa s UHPO ešte nestretlo, čo nasvedčuje že neabsolvovalo štúdium urgentnej starostlivosti. V aktuálnom období, funguje stredná záchranárska škola aj akreditovaný bakalársky odbor urgentná zdravotnícka starostlivosť vo viacerých mestách na Slovensku. A zároveň je v zákonoch dané, že každý zdravotnícky záchranár musí mať zdravotnícke vzdelanie, ktoré zahŕňa aj krízový manažment. S touto otázkou súvisela aj nasledujúca, v ktorej sme zisťovali ako profesionálni záchranári ovládajú definíciu UHPO. Pre upresnenie, je celkom dôležité poznať definíciu UHPO, pretože každý kto pracuje v prednemocničnej zdravotnej starostlivosti sa môže stretnúť s UHPO v teréne a vtedy je dôležité určiť aký manažment záchrany pacientov zvoliť. Prekvapivo na túto odpoveď odpovedalo nesprávne až 15 profesionálov, čo je takmer raz toľko ako odpovedí pri otázke, či sa s UHPO niekedy už stretli. V praxi to znamená, že 79% by vedelo kedy začať krízový manažment. Žiaľ iné štatistiky tento fakt vyvracajú, lebo aj napriek znalosti definície sa často krát záchranári v teréne rozhodujú pre štandardný manažment, ktorý je pri daných podmienkach na počty zranených neefektívny. Zaujímavým poznatkom z tejto dotazníkovej položky je, že viac ako polovica zo všetkých respondentov z horskej záchranej služby odpovedala nesprávne.

Pri ďalšej dotazníkovej položke, kedy sme sa pýtali na najčastejšie udalosti ktoré sa môžu stať v horskom prostredí, odpovede boli dedukované skôr z vlastnej vedomosti, pretože podobné veci sa v zdravotníckych školách nepreberajú. V rámci bakalárskeho štúdia urgentnej zdravotnej starostlivosti (ďalej len UZS) je povinný kurz horskej záchrany, čo je intenzívny pobyt v horách v spolupráci s HZS, kde sa okrajovo preberá aj lavínová problematika. Avšak podobné štatistiky zatiaľ neboli spracované, aj keď pri pohľade na výskyt úmrtí pod vplyvom lavíny v porovnaní s inými, pri ktorých môže dôjsť k splneniu kritérií UHPO, je zrejmé, že správna odpoveď bol vplyv lavín. Túto možnosť sa rozhodlo zvoliť až 90% záchranárov, čo je pozitívny fakt. Možnosť lavíny v spojitosti s UHPO v horskom prostredí si vybralo najviac záchranárov aj pri ďalšej otázke. Bola to otvorená otázka s možnosťou vpísania akejkoľvek odpovede, vrátane žiadnej. Pozitívny bol najmä počet odpovedí, pretože z 72 respondentov odpovedalo až 34, čo tvorí 47% respondentov. Nie všetky odpovede boli použiteľné, ale výsledok je podobný ako pri predchádzajúcej otázke. Najviac záchranárov si spomína na lavínu a druhou najčastejšou odpoveďou bol pád vrtuľníka.

Ďalšie otázky sa snažili získať potvrdenie relevantnosti predchádzajúcich, preto sme sa pýtali na odlišnosti UHPO v horskom prostredí v porovnaní so štandardným, kedy je prostredie dostupné komunikáciami a netreba špeciálnu kondíciu na zásah. Odpovede potvrdili relevantnosť dotazníka, preto sme ho aj napriek menej respondentov z HZS, zaradili do tejto práce.

4 NÁVRH ZLEPŠENIA DANEJ PROBLEMATIKY

Po analýze prieskumu sme došli k viacerým záverom, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu aktuálnej situácie danej problematiky.

Prvým odporúčaním pre prax je povinné zaškolenie každého príslušníka HZS o postupe pri hromadných nešťastiach za štandardných podmienok. Po prieskume formou pozorovania sme tiež zistili, že je pomerne veľký počet horských záchranárov, ktorý nemajú žiadne zdravotnícke vzdelanie, aj keď to majú ako podmienku prijatia do zamestnania. Touto informáciou by sa mala zaoberať komora záchranárov, ktorá po prešetrení vyvodí dôsledky. (KOVÁČOVÁ, L., BOGUSKÁ, D., MESÁROŠ, M. 2018)

S prvým zistením tiež súvisí aj zjednotenie učebnej osnovy o medicíne katastrof. Aj napriek neustálemu výskumu a cvičeniam v tejto oblasti, sa názory odborníkov stále líšia. V zákonoch ani iných vodiacich dokumentoch sa nenachádza postup krízového manažmentu v horskom alebo neprístupnom prostredí. Tento fakt treba brať vážne, pretože v prípade nešťastia, kde sa nebudú vedieť dostať základné zložky IZS bude celá záchrana postavená na Horskej záchranej službe a na improvizácii. Chceme sa vyhnúť chaosu a zbytočnému naťahovaniu času, pretože čas je to najcennejšie pri záchrane životov.

Nevyhnutnosťou po vyhodnotení výsledkov, ale aj po prieskume aktuálnej situácie, je organizácia cvičení v horskom teréne. Žiaľ, zo všetkých záchranných cvičení ktoré na Slovensku každoročne prebiehajú sa iba raz (v r. 2014) konalo vo Vysokých Tatrách. Pochopiteľne, organizácia by bola náročnejšia, pokiaľ má cvičenie mať prínos. Do organizácie cvičenia by sa museli zapojiť odborníci na horskú medicínu a účastníkmi by musela okrem ostatných záchranných zložiek IZS byť Horská záchranná služba. Po simulovanej UHPO by bolo prínosné zostaviť dotazník pre zúčastnených, v ktorom by sme zistili efektivitu manažmentu v horskom prostredí.

Ďalším odporúčaním pre prax a pre najlepšiu pripravenosť na všetky typy nešťastí a prostredia, je pokračovanie v načatej téme. Ideálnym riešením by bolo odborne a kriticky zhodnotiť relevantné výsledky z cvičení a medicínu katastrof posúvať ďalej. Je to veľmi rozmanitá disciplína a jej manažment je pri neurčitom mieste, čase a počasí vždy komplikovaný.

Medzi konkrétnejšie návrhy zlepšenia danej problematiky sme sa snažili zostaviť stručný návrh pre poskytovateľov ZZS a školiace stredisko HZS. Koncepcia záchrany v horskom prostredí, vyžaduje predovšetkým kondíciu a znalosť pohybu v horskom teréne. Vzhľadom na potrebu väčšieho množstva personálneho využitia pri krízovom manažmente je počet horských záchranných pri hromadnej nehode typu CHARLIE (101-1000 postihnutých) nedostačujúci. Hromadná nehoda typu BRAVO (51-100 postihnutých) sa tiež nezaobíde bez pomoci zdravotníckych záchranných. (Čo sa týka HaZZ a PZ potrebných pri UHPO ide o samostatnú, pomerne rozsiahlu problematiku, preto sa budeme zaoberať len zdravotníckymi záchrannými pri UHPO v horskom prostredí.

Veliteľom hromadnej nehody v horách, by mal byť podľa nás skúsený člen z horskej záchranej služby. V štandardnom postupe voľby veliteľa pri UHPO je vždy hasič. Je to osvedčená forma velenia zásahu. Avšak pri ťažšom a pre hasiča neznámom teréne by túto manažérsky náročnú úlohu mal prevziať zasahujúci, ktorý sa v danom teréne vyzná a pozná riziká spojené s pohybom v horskom prostredí. Preto by školenie horských záchranných malo obsahovať aj problematiku velenia zásahu, ktorá obnáša organizáciu všetkých zasahujúcich zložiek. Okrem veliteľa celého zásahu sa musí určiť veliteľ zdravotníckeho zásahu, ktorý by v prípade katastrofy v horách mal byť tiež člen HZS. Z podobných dôvodov ako pri veliteľovi zásahu, ale tiež z dôvodu rýchlosti príchodu na miesto nešťastia. Predpokladáme, že prvými zasahujúcimi by boli členovia z HZS. Ako návrh pre poskytovateľov ZZS by sme chceli uviesť školenie a prípadné preskúšanie zamestnancov o pohybe v horskom teréne a príprave na pohyb v neprístupnom teréne. Školenie by bolo dobrovoľné pre zamestnancov s lepšou fyzickou kondíciou a aspoň základnými skúsenosťami s pohybom v horskom teréne. Obsahovalo by špecifiká pohybu v zimnom prostredí, pohybu po snehu so stúpacími železami, prípadne základy horolezectva. V kondičnej príprave by mohlo byť zamestnancom poskytnuté preskúšanie v behu, prípadne inej atletickej alebo gymnastickej disciplíny. Na základe splnenia požiadaviek z kondičného a vedomostného preskúšania, by zamestnanci dostali poverenie na zásah v prípade UHPO. Značne by sa posilnila efektívna výpomoc pri znášaní pacientov a celkového priebehu hromadnej nehody v horskom prostredí. Slovensko by bolo prvou krajinou s konceptom záchrany „mestských záchranných v horskom prostredí“. Avšak skupina záchranných s potvrdením o splňaní kondičných testov, by sa mohla špecializovať na všetky

druhy UHPO, nielen tie v horskom prostredí. Z skúsenosti záchranárov vieme, ako je fyzicky aj psychicky náročné zasahovať pri hromadnom nešťastí. Takto by sme vytvorili skupinu záchranárov špecializovaných na všetky druhy UHPO. Pre pracovníkov by bolo motivujúce sa viac vzdelávať v tejto problematike, viac trénovať a keby z toho plynuli aj výhody od zamestnávateľa, myslíme si, že by sa našli viacerí, ktorí by chceli byť v tíme odborníkov na UHPO.

Pri pohľade na zahraničnú štruktúru záchranného systému, sa naskytá možnosť zváženia zmeny pôsobnosti HZS z oblastných stredísk na územie celého Slovenska. Manažment záchrany pri hromadných nehodách v horskom prostredí by bolo potrebné preskúmať ako odborníkmi na krízové riadenie ale aj odborníkmi na horskú medicínu, analyzovať výhody a slabiny aktuálneho postupu. Ako návrh uľahčenia výskumu, môžeme spomenúť kamerové záznamy z cvičení, na základe ktorých by sa vedeli vyhodnotiť chyby a mohol by to byť aj edukačný materiál pre školy. Podľa nášho názoru, sa štandardný postup pri UHPO do krízového manažmentu v horskom prostredí dá použiť, avšak vyžaduje mierne úpravy. A týmto sa vraciame k už spomenutým odporúčaniam: Pokračovať v načatej téme, učiť sa z cvičení a byť pripravení. Pretože pripraveným, šťastie praje.

ZÁVER

V roku 1924 sa na časť osady Rybô zrútila dosiaľ asi najväčšia lavína na Slovensku. Vyžiadala si najväčší počet mŕtvych v histórii lavínových nešťastí. Z 22 zasypaných, prežili len štyria. Ďalšou lavínou s tragickým koncom, bola lavína v Mengusovskej doline v roku 1974. Obeťami boli deti, ktoré tam boli na lyžiarskom výcviku. Z 31 postihnutých, zomrelo 14 osôb. „Od roku 1956 bolo zaznamenaných 5 väčších tragédií, ktoré zasiahli školské lyžiarske kurzy. Po tejto lavínovej nehode vydalo Ministerstvo školstva SSR zákaz organizovať školské lyžiarske výcvikové kurzy vo vysokohorskom prostredí“ (zdroj: <http://hzs.sk>).

Pri bezpečnostnom manažmente ide predovšetkým o ochranu života a zdravia. Preto nezatvárajme oči pred hroziacimi katastrofami a pripravujme sa, vzdelávajme sa vo všetkých smeroch bezpečnosti, manažmentu a záchrany ľudského zdravia a života. Štúdia je len malou ukážkou nevyhnutnosti aplikovania Demingovho cyklu aj v bezpečnostnom manažmente, ktorý v tejto téme ide ruka v ruke s krízovým manažmentom.

LITERATÚRA

- BOGUSKÁ, D., MAJLINGOVÁ, A., MONOŠI, M. 2016. *Kritické miesta v súčinnosti záchranných zložiek integrovaného záchranného systému Slovenskej republiky*. Prešovská univerzita v Prešove. 2016. 1. vyd. 188. s. ISBN 978-80-555-1603-5
- BULÍKOVÁ, T. 2011. *Medicína katastrof*. Martin: Osveta 2011, 392 s. ISBN 978-808063-361-5
- DOBIÁŠ, V. 2006. *Urgentná zdravotná starostlivosť*. Bratislava: Osveta, 2006, 178 s. ISBN 978-80-80632-44-1
- KELEČIN, P. 2018. *Krízový manažment v horskom prostredí*. Košice: VŠBM v KE. 62 str.
- KOVÁČOVÁ, L., BOGUSKÁ, D., MESÁROŠ, M. 2018. Increasing of efficiency of the cooperation of rescue components of the integrated rescue system of the SR in the context of education. In. 18th *International Multidisciplinary Scientific Gecongerence SGEM 2018*. Bulgaria. Issue: 5.4, Vol. 18. s. 131-138. ISBN 978-619-7408-49-2. DOI: 10.5593/sgem2018/5.4

- LOŠONCZI, P., KOVÁČOVÁ, L. 2017. Bezpečnosť a ochrana zdravia zamestnancov pri práci v oblasti záchranej zdravotnej služby. In: *Zborník z konferencie Quo vadis zdravotníctvo III Medzinárodná vedecká konferencia*. Prešov, 2017. s.170-182. ISSN 9788055518688.
- LOVÉČEK, T., VEL'AS, A., DUROVEC, M. 2016. Level of protection of critical infrastructure in the Slovak Republic, In: International Conference on Engineering Science and Production Management (ESPM), *PRODUCTION MANAGEMENT AND ENGINEERING SCIENCES*, London: Taylor and Francis Group 2016: Pages: 163-168 , ISBN 978-1-138-02856-2
- Zákon č. 544/2002 Z.z. o Horskej záchranej službe

INFORMÁCIE O AUTOROVI

Ing. Peter Lošonczi, PhD. MBA MSc.

Ústav bezpečnostného manažérstva

Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach

Kukučínová 17, 04001 Košice

e-mail: peter.losonczi@vsbm.sk

FINANČNÁ GRAMOTNOSŤ ŽIAKOV DRUHÉHO STUPŇA ZÁKLADNEJ ŠKOLY V PEČOVSKÉJ NOVEJ VSI

FINANCIAL LITERACY OF PUPILS OF THE SECOND GRADE OF ELEMENTARY SCHOOL IN PEČOVSKÁ NOVÁ VES

Jozef LUKÁČ

ABSTRAKT

Cieľom príspevku je priblíženie výsledkov dotazníkového prieskumu žiakov základných škôl na východnom Slovensku. Konkrétne sa budeme venovať výskumu za žiakov druhého stupňa základnej školy v Pečovskej Novej Vsi v okrese Sabinov. Príspevok v úvode obsahuje krátke zhrnutie problematiky finančnej gramotnosti, neskôr sa venuje samotnej výskumnej vzorke, jednotlivým odpovediam na otázky a ich komparácií s celkovými výsledkami dotazníkového výskumu.

Kľúčové slová: finančná gramotnosť, žiaci, základná škola, výskum

ABSTRACT

The aim of the paper is to get the results of the questionnaire survey of elementary school pupils in eastern Slovakia. Specifically, we will focus on research for pupils of the second grade of primary school in Pečovská Nová Ves in the district of Sabinov. The paper introduces a brief summary of the issue of financial literacy, later it focuses on the research sample itself, the individual answers to the questions and their comparisons with the overall results of the questionnaire survey.

Key words: financial literacy, pupils, elementary school, research

JEL KLASIFIKÁCIA: I 21, I 23

ÚVOD

Môžeme povedať, že finančná gramotnosť predstavuje ucelené vedomosti a schopnosti vedieť správne reagovať na situácie z oblasti financií, peňazí, peňažných derivátov, či poisťného a zaist'ovacieho trhu. K potrebným znalostiam v tejto oblasti je vytvoriť komplexný systém, ktorý by zabezpečil zvýšenie povedomia o finančnej gramotnosti a zvýšil tak vedomosti obyvateľstva v tejto oblasti. Práve mladí ľudia, študenti a žiaci sú základom spoločnosti, pretože od nich závisí úroveň finančnej gramotnosti v budúcnosti.

1 PREDSTAVENIE PROBLEMATIKY

V prvom rade je potrebné predstaviť pojem finančná gramotnosť, ktorá má množstvo definícií. Finančná gramotnosť predstavuje schopnosť efektívnym spôsobom využívať svoje vzdelanie, poznatky, zručnosti a skúsenosti na spravovanie vlastných finančných zdrojov a majetku. Hlavným cieľom je zabezpečiť ekonomickú stabilitu a finančnú samostatnosť

domácnosti a súčasne v maximálnej možnej miere predchádzať finančným problémom, ktoré by mohli ohrozovať domácnosť v budúcnosti. (Vavrec, 2014)

Štúdia PISA definuje pojem finančná gramotnosť ako znalosť a pochopenie finančných pojmov a rizík, schopnosť, motivácia a sebadôvera jednotlivca využívať získané vedomosti s cieľom vykonávania efektívnych rozhodnutí v rôznych situáciách týkajúcich sa financií, so zámerom zlepšiť finančnú situáciu jednotlivca i spoločnosti, a tým im umožniť zapojenie do ekonomického života. (Národná správa PISA 2015)

Finančnú gramotnosť môžeme vnímať aj ako individuálnu schopnosť porozumieť finančnému produktu, oceňovať finančné riziko prostredníctvom svojich schopností, poznatkov a dôvery pri rozhodovaní na základe informácií. Zahŕňa identifikáciu zdrojov finančného poradenstva a účinné opatrenia na zlepšenie finančného blahobytu jednotlivca. (James, 2009)

Podľa Vavreca (2014) by sa hlavnými prioritami finančnej gramotnosti a finančného vzdelávania obyvateľstva mali stať:

1. Podpora finančného vzdelávania na školách, organizovať kurzy a školenia pre dospelú populáciu vrátane dôchodcov tak, aby boli obyvatelia schopí analyzovať svoju finančnú situáciu a efektívne hospodáriť,
2. Rozvoj finančnej zodpovednosti za svoju budúcnosť, povzbudzovať u domácností finančné plánovanie a tvorbu rodinných rozpočtov,
3. Rozvoj úrovne finančných zručností obyvateľstva (napr. schopnosť požiadať o úver, schopnosť vyplniť daňové priznanie, vypočítať si výšku úroku a pod.),
4. Propagácia dlhodobej formy sporenia a životného poistenia, naďalej zvýhodňovať a podporovať stavebné a dôchodkové sporenie, povzbudzovať u domácnosti vytváranie finančných rezerv,
5. Podpora obyvateľov o záujem o finančné a hospodárske informácie a najmä o ich nezávislé overovanie z viacerých zdrojov,
6. Upozorniť na riziká nadmerného zadlžovania sa a predchádzať tak sociálnym a existenčným problémom rodín, ktoré potom majú dopad aj na verejné financie,
7. Implementácia komplexnej stratégie na postupné zvyšovanie finančnej gramotnosti obyvateľov SR, rozpracovať ju na parciálne plány, ktoré by jasne zadefinovali ciele, zdroje, procesy, aktivity a kompetencie jednotlivých subjektov a inštitúcií.

2 CIEĽ, VÝSKUMNÁ VZORKA A VÝSLEDKY PRIESKUMU

Ako cieľ výskumu sme si zvolili testovať znalosť žiakov druhého stupňa základných škôl na východnom Slovensku, ich schopnosť porozumieť otázkam a správne odpovedať, zdefinovať alebo vyjadriť svoj názor k problematikám, ktoré sa venujú predovšetkým peniazom, vnímania meny euro v rámci Európskej Únie, či stanovenia cien pri viacerých variant, kde je potrebné využiť aj matematiku a logiku.

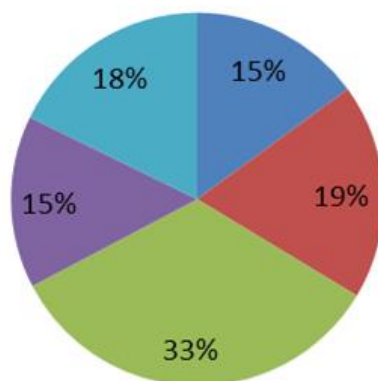
Elektronický dotazník s názvom Finančná gramotnosť žiakov základných škôl na východnom Slovensku bol zaslaný všetkým základným školám na východnom Slovensku, ktoré mali zadanú e-mailovú adresu v databáze základných škôl vedenej MŠVVaŠ SR, pričom počet žiakov bol nad 100. Dotazník bol určený pre žiakov druhého stupňa (5. až 9. Ročník). Zber dát sa uskutočnil od 3.6.2018 do 28.6.2018 (26 dní). Celkovo bolo vyplnených 2096 dotazníkov žiakmi z Prešovského a Košického samosprávneho kraja.

V nasledujúcej časti sa budeme venovať priamo výsledkami žiakov ZŠ s MŠ Pečovská Nová Ves (ďalej len „Základná škola“), kde v závere výsledky za školu budeme porovnávať s komplexnými výsledkami. Analyzovaná škola je základná škola so všetkými ročníkmi (plnoorganizovaná základná škola). Základná škola má deväť ročníkov - prvý až deviaty ročník

bežných tried, nultý ročník, druhý až deviaty ročník špeciálnych tried pre žiakov s mentálnym postihnutím a jedno oddelenie Školského klubu detí. V materskej škole sú štyri triedy pre dva až šesťročné deti. Člení sa na prvý a druhý stupeň, v ktorých sa vzdelávanie realizuje samostatnými na seba nadväzujúcimi vzdelávacími programami. Prvý stupeň základnej školy tvorí prvý až štvrtý ročník pre stupeň vzdelania ISCED 1 v bežných triedach, dĺžka štúdia je spravidla štyri roky. Pre prvý až deviaty ročník pre stupeň vzdelania ISCED 1 pre žiakov s mentálnym postihnutím je dĺžka štúdia spravidla deväť rokov. Druhý stupeň základnej školy pre stupeň vzdelania ISCED 2 tvorí piaty až deviaty ročník, dĺžka štúdia je spravidla päť rokov. Výchova a vzdelávanie sa v škole organizuje dennou formou štúdia. Denná forma štúdia sa uskutočňuje ako poldenná. Poldenné vzdelávanie je organizované len v dopoludňajších hodinách v rozsahu piatich pracovných dní v týždni. Vzdelávanie sa môže uskutočňovať aj formou individuálneho vzdelávania podľa individuálneho vzdelávacieho programu alebo podľa individuálneho učebného plánu. (Výročná správa školy, 2017)

Žiaci základnej školy sa zapojili v počte 107. Z tohto počtu 60 chlapcov a 47 dievčat. Zastúpenie jednotlivých ročníkov znázorňuje nasledujúci graf, pričom môžeme konštatovať, že najpočetnejšie boli zastúpení žiaci siedmeho ročníka.

■ piaty ■ šiesty ■ siedmy ■ ôsmy ■ deviaty

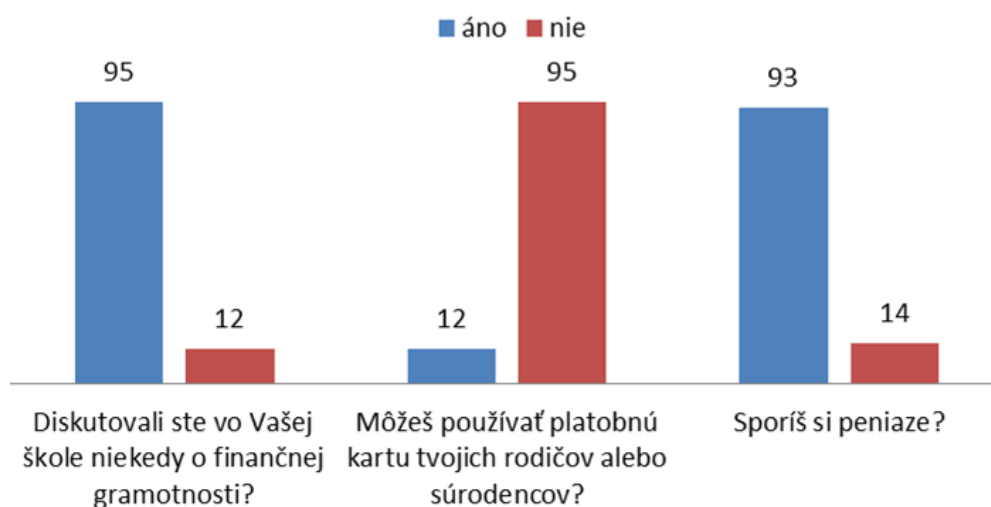
Graf 1: Percentuálny počet zúčastnených žiakov podľa ročníkov

Zdroj: vlastné spracovanie

Následne sme sa žiakov pýtali na tri ľahké otázky, ktorých výsledky sú nasledovné. Na otázku, či žiaci v škole niekedy rozprávali na tému finančná gramotnosť uviedlo 95 žiakov (89%), že na túto problematiku sa v škole rozprávali, no 12 (11%) z nich sa s touto témou v škole nestretlo. V porovnaní s celkovými výsledkami 73% žiakov odpovedalo na odpoveď áno a 27% nie.

Presne naopak odpovedali žiaci pri druhej otázke, či môžu využívať platobnú kartu blízkych členov rodiny. Celkové výsledky hovoria, že 80% žiakov nepoužíva platobnú kartu svojich rodičov, alebo súrodencov, ale túto možnosť má 20% z nich.

V otázke sporenia peňazí uviedlo 93 žiakov (87%), že peniaze si sporí, 13% žiakov školy (14) si žiadne peniaze neodkladá. Približne totožné výsledky boli aj v rámci celkového hodnotenia, kedy 86,5% žiakov uviedlo, že si peniaze sporí a 13,5% si nerobí žiadne úspory.

Graf 2: Odpovede zúčastnených žiakov
 Zdroj: vlastné spracovanie

Ďalšou úlohou žiakov bolo správne zoradiť menovité hodnoty peňazí od najvyššej po najnižšiu. Táto otázka bola hodnotená prostredníctvom váh (významnosti), ktoré žiaci určili pre jednotlivé odpovede. Je potrebné uviesť, že žiaci mali zoradiť možnosti nasledovne: 400, 250, 200, 100.

Tabuľka 1: Porovnanie výsledkov pri otázke zoradenia peňažných hodnôt

Odpoveď	Dôležitosť celkovo za školy na východnom Slovensku	Dôležitosť ZŠ a MŠ Pečovská Nová Ves	Správne priradená dôležitosť
4 ks 100 euroviek	2,6	2,5	3
50 ks 5 euroviek	2,0	2,3	2
100 ks 2 euroviek	1,7	3,4	4
10 ks 10 euroviek	1	1,7	1

Zdroj: vlastné spracovanie

Môžeme vidieť, že žiaci boli oproti celkovým výsledkom na tom horšie, nesprávne určili najvyššiu hodnotu 400, nasledovne tak zoradili aj ostatné možnosti, ktoré mali na výber v nesprávnom poradí. Na základe databázy odpovedí žiakov Vašej školy môžeme povedať, že správne hodnotu 4 ks 100 euroviek určilo 74 žiakov, v poradí druhú hodnotu 50 ks 5 euroviek 62 žiakov, 100 ks 2 euroviek určilo ako tretiu v poradí správne 53 žiakov a poslednú hodnotu 10 ks 10 euroviek určilo správne 68 žiakov.

Nasledujúca úloha bola zameraná na určenie správnej rubovej strany slovenských euromincí. Žiakom boli predstavené mince 9 vyhotovení, z ktorých mali určiť práve slovenské

euromince so symbolmi Kriváňa, Bratislavského hradu a dvojkríža na trojvrší. V nasledujúcej tabuľke vidíme ako odpovedali žiaci školy správne určili na 84% slovenskú 5 centovku, 88% slovenskú 50 centovku a na 94% slovenskú 2 eurovku. Samozrejme okrem týchto správnych možností vybrali aj viaceré možnosti, ktoré neboli správne.

Tabuľka 2: Porovnanie výsledkov pri otázke určenia slovenských euromincí

Odpoveď	Podiel celkovo za školy na východnom Slovensku	Podiel ZŠ a MŠ Pečovská Nová Ves
<i>Estónska 20 centovka</i>	3,9 %	4,67 %
<i>Slovenská koruna</i>	10,8 %	11,21 %
<i>Česká koruna</i>	8,6 %	10,28 %
<i>Poľský zlotý</i>	1,3 %	1,87 %
<i>Slovenská 5 centovka</i>	86,8 %	84,11 %
<i>Fínske euro</i>	18,1 %	24,30 %
<i>Slovenská 50 centovka</i>	88,4 %	87,85 %
<i>Maďarský forint</i>	2,2 %	4,67 %
<i>Slovenská dvojeurovka</i>	95,5 %	94,39 %

Zdroj: vlastné spracovanie

Ďalšou úlohou bolo vyjadrenie názoru na výhody platenie spoločnej meny v rámci európskeho spoločenstva. Drvivá väčšina uvádza ako hlavnú výhodu absenciu zamieňať peniaze pri cestovaní do krajín EÚ. Z odpovedí vyberáme tie, ktoré nás najviac zaujali (žiaci ZŠ a MŠ Pečovská Nová Ves, 2018):

- Európska Únia pomáha štátom, ktoré sú v menovej únii, dáva im peniaze – aj to je výhoda.
- Lepšie sa orientujete v mene, keď prídete do cudzej krajiny ,nemusíme si rozmieňať peniaze a presne vieme koľko by nejaká vec stála u nás.
- Pretože ak cestujeme niekam na dovolenku do zahraničia nemusíme si peniaze zmeniť, keďže sa v takmer celej EÚ platí eurami.

Nasledovala úloha zameraná na vytvorenie viacerých variant platenia nákupu v obchode s touto otázkou: Uvedte aspoň 3 možnosti, ktorými môže rodina Novotná v obchode zaplatiť sumu 15 eur, ak by mali len bankovky v hodnote 5 eur a 2 eurové a 1 eurové mince? Žiaci tejto otázka porozumeli a viac ako 85% žiakov túto otázku zvládla a správne určila možnosti platenia rodiny Novotnej. Celkové výsledky za žiakov z východného Slovenska si pri tejto úlohe poradili rovnako dobre.

Žiaci hľadali odpoveď aj na otázku: Trieda 6.B z Vranova nad Topľou sa rozhodla, že záver školského roka ukončia spoločným výletom v Tatrách. V triede je 32 žiakov, ale výletu sa 12 nezúčastnia. Aký bude celkový rozpočet žiakov, ktorí majú záujem ísť na výlet, ak každý žiak zaplatí 20 eur? Je jasné, že správnou odpoveďou mala byť suma 400 eur. Na otázku správne odpovedalo 76 žiakov Základnej školy, čo je 70% úspešnosť zapojených žiakov.

Poslednou otázkou, ktorá bola zameraná na riešenie stanovenej situácie bola orientovaná opäť ako predchádzajúca otázka na správne pochopenie a výpočet sumy. Otázka znela nasledovne: Alenka sa zapojila do pomoci starým ľuďom z ich mesta pomocou predaja časopisu. Alenke zostáva 50 % z jeho predajnej ceny, pričom časopis sa predáva za 3,40 eur. Akou sumou pomôže Alenka starým ľuďom pri predaji troch časopisov? Správna odpoveď je 5,10 eura. Správne odpovedalo 58 žiakov Základnej školy, čo predstavuje 65% úspešnosť. Vo väčšine chybných odpovedí, bola uvedená suma 10,20, pričom bolo potrebné vypočítať 50% z tejto sumy.

Záverom dotazníka sme sa žiakov pýtali, či už rozmýšľali nad povoláním, ktoré by chceli v budúcnosti vykonávať. Približne 15% žiakov nevedelo uviesť akú prácu by chcelo v budúcnosti vykonávať. Z najviac zastúpených zamestnaní vyberáme: učiteľ/ka, doktor/ka, policajt, kuchárka. Medzi najzaujímavejšie zamestnania sme zaradili nasledujúce odpovede (žiaci ZŠ a MŠ Pečovská Nová Ves, 2018):

- Áno, chcela by som pomáhať ľuďom s hendikepom,
- Jasné, určite by som chcel byť umelcom a mať svoj vlastný ateliér,
- Chcela by som si založiť kaviareň a vo voľnom čase by som sa venovala fotografovaniu.

ZÁVER

V závere môžeme povedať, že žiaci Základnej školy a Materskej školy v Pečovskej Novej Vsi dosiahli úroveň žiakov rovesníkov z ostatných základných škôl na východnom Slovensku. Je potrebné poznamenať, že žiaci nedostatočným prečítaním otázky v niektorých prípadoch odpovedali zle, pričom pri dôkladnejšom prečítaní by ich odpoveď bola určite správna (napr. pri výpočte 50% podielu pri odmene pre dobrovoľníčku Alenku).

Chceli by sme vyjadriť poďakovanie vedeniu školy ako aj samotným učiteľom, ktorí usmernili žiakov pri vyplnení dotazníka. Vďaka patrí aj Mgr. Lucii Stajančovej, koordinátorke finančnej gramotnosti na škole. Dúfame, že problematike finančnej gramotnosti na Vašej škole ako i na ostatných školách sa v budúcnosti bude prikladať väčší dôraz a naši žiaci, budúcnosť spoločnosti, obsiahnú dostatočné množstvo potrebných informácií v oblasti financií, úverov, poistenia a finančných trhov.

Tento príspevok je čiastkovým výstupom Projektu mladých vedeckých pracovníkov a doktorandov, číslo I-18-110-00, 2018: Finančná gramotnosť žiakov základných a stredných škôl v kontexte PISA 2018, PISA 2015 a OECD.

LITERATÚRA

VRAVEC, J. (2014). Analýza úrovne finančnej gramotnosti a finančnej situácie obyvateľov východného Slovenska Derivat, 4. Retrieved from <http://www.derivat.sk/index.php?PageID=2346>

JAMES, E. (2009). The Case for Financial Literacy in Developing Countries. World Bank/OECD/DFID. Online Available: <http://www.oecd.org/dataoecd/35/32/43245359.pdf>. March 6, 2011.

Národná správa PISA 2015

Databáza odpovedí žiakov základných škôl na východnom Slovensku 2018

INFORMÁCIE O AUTOROVI

Ing. Jozef Lukáč

Ekonomická univerzita v Bratislave

Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach

Katedra finančného riadenie podniku

Tajovského 13, 041 30 Košice

e-mail: jozef.lukac@student.euke.sk

RECENZIA

MIHALČOVÁ, B. – JANOŠKOVÁ, M. (Eds.): New Trends in process control management. Ostrava: VŠB – Technical University of Ostrava, 2018. ISBN 978-80-248-4161-8

Monografia „New Trends in process control management“ reflektuje stále rastúce nároky kladené na dnešných manažérov a vedúcich pracovníkov. Zámerom kolektívu autorov je sprístupniť čitateľovi nové poznatky z oblasti procesného manažmentu z teoretického i praktického pohľadu. Proces prípravy monografie bol dlhší a bola spracovaná ako výstup projektov VEGA č. 1/0708/14 - Udržateľný rozvoj vysokoškolského vzdelávania v manažérskych odboroch a VEGA č.1/0651/18 - Výskum vplyvu inštitucionálneho prostredia na spoločenskú zodpovednosť, spokojnosť zákazníkov a výkonnosť podniku. Súčasne je monografia tiež produktom piatich rokov medzinárodnej konferencie "Marketing manažment, obchod, finančné a sociálne aspekty podnikania", ktorá sa od roku 2013 na pôde Podnikovohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave so sídlom v Košiciach.

Publikácia pozostáva zo štrnástich kapitol, ktoré sú rozdelené do dvoch častí – teoretické štúdie a štúdie aplikovaného výskumu.

Prvá časť venujúca sa teoretickým štúdiám pozostáva zo siedmich kapitol. V prvej kapitole sú vymedzené východiská pre strategické riadenie, pričom poukazuje na paralelu strategického riadenia s vojenskými stratégiami. Druhá kapitola poukazuje na nové výzvy pre riadenie ľudských zdrojov dnes a v budúcnosti s dôrazom na riadenie talentov. Tretia kapitola sa venuje otázkam riadenia logistika a distribúcie a implementácii logistiky na strategickú, taktickú aj operatívnu úroveň. Vo štvrtnej kapitole sú špecifikované oblasti a možnosti implementácie informačného manažmentu na úrovni podniku. Piata kapitola opisuje prístupy k riadeniu procesov a integrácii systémov riadenia, ktoré sú v praxi reprezentované normami ISO systému riadiacich systémov. V šiestej kapitole sú špecifikované možnosti využitia metódy DEA (Data Envelopment Analysis) v oblasti riadenia kvality a zvyšovania efektívnosti procesov. Siedma kapitola je zameraná na podmienky a možnosti využívania cenových nástrojov v stratégiách teritoriálneho marketingu.

Druhá časť monografie je venovaná výsledkom aplikovaného výskumu súvisiaceho s procesným riadením vo vybraných oblastiach. Ôsma kapitola reflektuje presadzovanie spoločensky zodpovedného prístupu do podnikania a jeho uplatnenie na úrovni malých a stredných podnikov na Slovensku. V deviatej kapitole sú špecifikované možnosti aplikácie nástroja moderného riadenia - Kaizen pri zapájaní pracovníkov do pravidelného zlepšovania procesov v ruských výrobných spoločnostiach. Desiata kapitola je venovaná modelu merania konkurencieschopnosti vytvoreného v kontexte stratégie Európa 2020. V súčasnosti patrí k dôležitým aspektom pri efektívnom riadení ľudských zdrojov aj manažment stresu. Tento trend je bližšie analyzovaný v jedenástej kapitole v podmienkach učiteľov v Poľsku. Dvanásť kapitola prezentuje aplikáciu Paretovej metódy a metódy DEA v prioritizácii podnikových procesov v slovenskom priemysle. V trinástej kapitole autori skúmajú podmienky finančného zabezpečenia nakladania s komunálnym odpadom v jednotlivých regiónoch Slovenska. Posledná štrnásť kapitola je venovaná vývojovým tendenciám konkurencieschopnosti v Európskej únii z pohľadu globálnej konkurencieschopnosti krajín a dôrazom na konkurencieschopnosť Slovenska a jeho faktory, ktoré pôsobia na podnikateľské prostredie, podniky a prenášajú sa do podnikateľských procesov a ich riadenia.

Monografia prináša komplexnú bázu všestranne využiteľných poznatkov z oblasti manažérskych teórií a možností ich praktickej aplikácie. Obsahuje viacero grafov, tabuliek a schém, ktoré ju sprehľadňujú. Za klady publikácie považujem aktuálnosť témy, ako aj celkový rozsah spracovaných informácií a ich systematizáciu. Celkovo autori pracovali s dostatočným množstvom domácej a zahraničnej knižnej a časopiseckej literatúry, s oficiálnymi dokumentmi Európskej únie či Svetovej banky a aktuálne platnou legislatívou. Publikácia je určená širokej verejnosti, študentom, odborníkom v oblasti procesného riadenia, ako aj vedúcim pracovníkom – manažérom ktorí aktívne pôsobia v podnikateľskej praxi.

Ing. Barbora Gontkovičová, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach
Katedra obchodného podnikania
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: barbora.gontkovicova@euke.sk

RECENZIA

SIMONIDESOVÁ, J. – FERANECOVÁ, A. – DUDÁŠ-PAJERSKÁ, E.: Tax Systems and Taxation in the International Context. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2018. ISBN 978-80-248-4198-4

Monografia Daňové systémy a zdaňovanie v medzinárodnom kontexte publikovaná v anglickom jazyku, sa zaoberá spoločensky aktuálnou témou. Venuje sa problematike daňových systémov a zdaňovania v medzinárodnom kontexte.

Cieľom monografie je charakterizovať a zhodnotiť jednotlivé špecifiká zdaňovania v medzinárodnom kontexte a vrátane prehľadného popisu daňových systémov v krajinách EÚ. Čitateľovi poskytuje komplexný prehľad o princípoch medzinárodného zdaňovania a zamedzenia dvojitého zdanenia, o daňovej harmonizácii a kooperácii, o medzinárodnom daňovom plánovaní, o zdaňovaní nadnárodných spoločností a finančných transakcií, o environmentálnych daniach a ich uplatňovaní v krajinách EÚ. Monografia podáva podrobný popis a charakteristiku daňových systémov v krajinách EÚ. Podrobne sú prezentované jednotlivé systémy zdaňovania príjmov právnických a fyzických osôb a systém dane z pridanej hodnoty.

Autorky podrobne približujú problematiku medzinárodného zdaňovania, klasifikujú príjmy v medzinárodnom kontexte a politiku ich zdaňovania. Detailne definujú jednotlivé metódy a zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia. Zaoberajú sa aj daňovou harmonizáciou v EÚ z pohľadu priamych a nepriamych daní, ktorá ústi k daňovej kooperácii vo svete a daňovým stimulom. Autorky podrobne popisujú daňové systémy v krajinách EÚ. Zaoberajú sa aj otázkami medzinárodného daňového plánovania z pohľadu daňových rajov a offshore spoločností. Medzinárodné zdaňovanie, ktoré veľmi úzko súvisí so zdaňovaním nadnárodných spoločností je charakterizované najmä z pohľadu transferového oceňovania a ich jednotlivých metód. Tiež sa venujú stále aktuálnej téme zdaňovania finančných transakcií a elektronického obchodu a uplatňovaniu environmentálnych daní. Podľa autoriek publikácia má prispieť k jednoduchšej orientácii čitateľa v problematike zdaňovania v medzinárodnom kontexte s prihliadnutím na daňové systémy krajín EÚ. Podrobne sú predstavené jednotlivé systémy zdaňovania príjmov právnických a fyzických osôb a systém dane z pridanej hodnoty.

Téma je zaujímavá pre všetkých, ktorí sa zaoberajú procesmi európskej integrácie a globalizácie z pohľadu daňovej harmonizácie, podáva komplexný a veľmi prehľadný obraz o daňovom prostredí, ktoré vytvárajú krajiny EÚ.

Publikácia je písaná jasným a zrozumiteľným spôsobom s využitím domácich a zahraničných zdrojov, ktoré sú doplnené praktickými ukázkami.

Publikácia je určená širokému spektru používateľov, študentom, autorom odborných a vedeckých publikácií, ale aj odbornej verejnosti. Záujemcovia o danú problematiku môžu čerpať z bohatého teoretického aj praktického prameňa.

doc. Ing. Eva Manová, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach
Katedra finančného riadenia podniku
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: eva.manova@euke.sk

POHĽAD Z PRAXE

HANKE CRIMP-TECHNIK S.R.O. AKO INOVATÍVNY PODNIK PRE NOVÉ TECHNOLOGIE A NÁPADY V PRIEMYSELNOM SPRACOVANÍ KÁBLOV

„Pre najlepšie pripojenia“. Za týmto sloganom, podnik skrýva viac ako 40 rokov skúseností v oblasti vývoja a výroby lisovacích strojov a špeciálnych systémov pod menom spoločnosti Hanke Crimp-Technik GmbH (HCT), ktorý sa vo svete môže pýšiť najvyššou kvalitou lisovacích spojov a poskytovaním inovatívnych riešení v rámci nielen pre svoje dcérske spoločnosti. Okrem Nemecka a Slovenska, kde podniky intenzívne spolupracujú má Hanke Crimp-Technik GmbH obchodné zastúpenie v Turecku, Rumunsku, Tunisku a od roku 2018 v aj Srbsku, pričom podnik nadobúda distribučných partnerov po celom svete, čím si zabezpečuje blízkosť zákazníkov a pre uspokojovanie ich požiadaviek a potrieb. V úzkej a intenzívnej spolupráci so zákazníkmi vyvíja a realizuje inovatívne produkty a riešenia v oblasti krimpovacích technológií.

Spoločnosť HCT patrí medzi významných výrobcov tzv. crimpovacej techniky vo svete. Bola založená v roku 1978. Zakladateľom spoločnosti bol Wolfgang-Joachim Hanke. Zakladateľskou listinou zo dňa 21.3.1995, bola založená spoločnosť HANKE CRIMP-TECHNIK s.r.o., ktorá svoju činnosť začala zápisom do obchodného registra Okresného súdu Košice I. dňa 20.07.1995. Jediným majiteľom je spoločnosť HANKE CRIMP-TECHNIK GmbH so sídlom v Nemecku - ide preto o 100 % zahraničný kapitál. Spoločnosť HCT s.r.o. má sídlo a výrobnú prevádzku v Michalovciach. Hlavnými produktmi sú crimpovacie stroje a crimpovacie prípravky. Crimpovacie stroje sú pneumatické lisov, na ktorých sa lisujú kontakty na káble pre automobilový a elektrotechnický priemysel. Jednotlivé typy strojov sa od seba líšia crimpovacou silou, ktorá je od 20 kN až do 330 kN, priemeru vodiča, ktorý je od 0,03 mm² až do 300 mm². Rozdiely v strojoch sú aj v jednotlivých krokoch crimpovania. Okrem štandardných crimpovacích lisov a prípravkov spoločnosť vyrába aj špeciálne jednoúčelové poloautomaty na želanie zákazníka a to od prvého návrhu až po finálne zariadenie. Zároveň sa tu vyrábajú všetky náhradné diely, vrátane rýchlo opotrebovateľných crimpovacích nástrojov. Všetky finálne výrobky majú vysokú pridanú hodnotu.

HCT s.r.o. má štyri hlavné oddelenia a to: administratíva, konštrukcia, výroba a montáž. Na týchto oddeleniach pracuje 149 zamestnancov (stav k 30.04.2018). V oddelení výroby na pracoviskách príprava náradia, frézovanie, brúsenie, erodovanie a dokončovacie práce je nepretržitá prevádzka. Na pracovisku sústruženie je prevádzka trojzmenná, na kalení, čiernení materiálov a na pracovisku výstupnej kontroly je dvojzmenná prevádzka. V administratíve a oddelení montáže je prevádzka jednozmenná. Najviac zamestnancov pracuje v oddelení výroby, kde sa z legovanej ocele a hliníka vyrábajú časti lisov a prípravkov. Diely vyrobené z ocele, na základe technologického postupu sa kalia podľa požiadaviek výkresovej dokumentácie na požadovanú tvrdosť alebo prechádzajú povrchovou úpravou, tzv. čiernením. Takto vyrobené diely sa po kontrole na pracovisku výstupnej kontroly odovzdávajú do skladu, kde sa pripravujú na expedíciu ako náhradné diely, alebo sa posúvajú na oddelenie montáže. Tu sa kompletizujú finálne výrobky, crimpovacie lisov a prípravky. Finálne výrobky v objeme cca 95 % expeduje spoločnosť do HCT GmbH Zittau v Nemecku, odkiaľ potom ďalej ku konečným zákazníkom pre trhy Európy, Ameriky, Afriky a Ázie. Zvyšných 5 % výrobkov dodáva HCT priamo zákazníkom v Slovenskej a Českej republike.

V decembri 2001 bola spoločnosť HCT s.r.o. certifikovaná firmou SGS Slovakia a získala certifikát systému manažérstva kvality podľa normy ISO 9001, postupne aj certifikát systému environmentálneho manažérstva podľa normy ISO 14001 a certifikát systému

bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci OHSAS 18001. Platnosť certifikátov je v pravidelných intervaloch obnovovaná pri kontrolných auditoch, nakoľko spoločnosť chce aj naďalej rozvíjať a skvalitňovať predmet svojho podnikania a tak neustále zvyšovať svoju konkurencieschopnosť na svetovom trhu.

Príspevok je súčasťou riešenia projektu Mladých vedeckých pracovníkov č. I-18-109-00 - Posudzovanie udržateľnosti zavádzania inovácií pre inteligentnú špecializáciu podnikov v podmienkach SR a z úrovne EÚ.

Ing. Lenka Štofová, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave
Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach
Katedra manažmentu
Tajovského 13, 041 30 Košice
e-mail: lenka.stofova@euke.sk